

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye a következő témában: „A KKV-k és a szociális gazdaság vállalatainak alkalmazkodóképessége a gazdasági dinamizmus által kikényszerített változásokhoz”

(2005/C 120/03)

2004. április 27-én Loyola de PALACIO, az Európai Bizottság alelnöke az Európai Bizottság nevében feltáró vélemény megalkotására kérte fel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságot a következő témában: „A KKV-k és a szociális gazdaság vállalatainak alkalmazkodóképessége a gazdasági dinamizmus által kikényszerített változásokhoz”.

Az EGSZB tárgyi munkáival megbízott „Belső piac, termelés és fogyasztás” szekció véleményét 2004. október 6-án elfogadta (előadó: Lucia FUSCO).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2004. október 27-én és 28-án megtartott 412. plenáris ülésén (2004. október 27-i ülés) 169 szavazattal, 2 ellenében és 5 tartózkodás mellett a véleményt elfogadta.

Előzetes megjegyzés

Az Európai Bizottság felkérésének szellemében jelen vélemény célja a megjelölt témát egyrészt a KKV-k – ide értve a mikrovállalkozásokat –, másrészt a szociális gazdaság vállalatai (a továbbiakban SZGV-k) között fennálló és lehetséges kölcsönhatások szempontjából megvizsgálni, valamint számba venni az SZGV-ktől származó azon eszköz- és modell típusokat, amelyek alapvetően befolyásolják vagy befolyásolhatják mind a KKV-k, mind az SZGV-k alkalmazkodóképességét.

1. Célkitűzések és normatív keret

1.1 Az Európai Bizottság azért kérte fel az EGSZB-t jelen feltáró vélemény megalkotására, mert úgy véli, hogy a KKV-k és SZGV-k szerepe különösen fontos a lisszaboni stratégia szempontjából, s mert ösztönözni kívánt olyan elemek számba vételére, amelyek lehetővé teszik a szóban forgó szereplők számára szükséges szabályozási és támogatási környezet feltérképezését.

1.2 A felkérés az EGSZB által kiadott egyik saját kezdeményezésű – 2004. április 1-jén egyhangúlag jóváhagyott – véleménynek köszönhető, amely a KKV-k és SZGV-k szerepét tárgyalta a csatlakozó országok gazdasági diverzifikációjában. Már ez a vélemény is együtt kezelte a két típust, s – megemlítve együttes jelentőségüket az EU-ban – szerepüket a gazdasághoz, a foglalkoztatottsághoz és a szociális kohézióhoz való hozzájárulásuk alapján, valamint a köztük lejátszódó mély kölcsönhatások és erőik kölcsönös egyesítése szempontjából határozta meg. Az is említésre került, hogy a gazdasági változás fogalma sokkal szélesebb és dinamikusabb, mint a szerkezetátalakításé. Beszélt a Gyllenhammer-jelentésről is – az Európai Bizottság által létrehozott „A változások kezelése” elnevezésű magas szintű csoport munkája –, amely, a teljesítményértékelést [benchmarking], innovációt és a szociális kohéziót célzó stratégia érvényességének elismerésével, a munkahelyteremtésre tette a hangsúlyt. 10 pontból álló integrált programot terjesztett elő a KKV-k és SZGV-k támogatására a csatlakozó országok

gazdasági diverzifikációjára szempontjából. A program igen nagy mértékben az EU-ban működő SZGV-k már bevált gyakorlatát vette lapul.

1.3 Az uniós SZGV-k jó gyakorlata valóban alapja lehet az SZGV-k és a KKV-k kölcsönhatásainak és erőegyesítésének, s innovatív utakat nyithat az együttműködés, az újítás és dinamizmus SZGV-kre jellemző szelleme révén, feltéve, ha ezekkel a lehetőségekkel a KKV-k valóban élni tudnak, s mint érték-növelő tényezőt fel tudják használni terjeszkedésük során, miközben saját struktúráik révén is hozzájárulnak az együttműködés, a reprezentativitás és a kölcsönös bizalom megszilárdításához.

1.4 A lisszaboni stratégiára a 2000. márciusi Európa Tanács tett javaslatot, célul tűzve ki, hogy Európa a világ legdinamikusabb és legversenyképesebb tudásalapú gazdaságává váljék, hangsúlyozva, hogy „szükség van az újító vállalkozások, nevezetesen KKV-k alapítása és fejlődése számára kedvező környezet kialakítására”, s azt is hozzátéve, hogy „a vállalatok versenyképessége és dinamizmusa közvetlenül a beruházások, az innováció és a vállalkozó szellem számára kedvező szabályozási környezet függvénye” (1). Erre alapozva a 2000. június 19-20-i feirai Európa Tanács elfogadta a Kisvállalatok Európai Chartáját, amely leszögezi, hogy ezek a vállalatok „az európai gazdaság gerincét alkotják [és] semmivel nem helyettesíthető forrásai a munkahelyteremtésnek és melegágyai a vállalkozási ötleteknek” (2). Maga a lisszaboni stratégia is hangsúlyozza, hogy a gazdasági növekedés kulcstényezője a szociális kohézió erősítésének Európában. Az Európai Bizottság ezek után kijelentette, hogy a lisszaboni menetrend elfogadásával járó kihívások a munkahelyek számának és a foglalkoztatottsági aránynak a növelése iránti szükségletben mutatkoznak meg, de ugyanígy szükség van a technikai tudás javítására és annak biztosítására, hogy a mezőgazdaságból és az iparból a szolgáltatások felé tartó áramlás rendezetten és – magukban az érintett országokban – a regionális különbségek súlyosbodása nélkül valósuljon meg (3).

(1) Elnökségi következtetések – Lisszabon, 2000. márc. 23-24., 14. pont.

(2) The European Charter for Small enterprises, Luxembourg: Office for the Official Publications of the European Communities, 2002. Az Európai Bizottság megerősíti, hogy a Chartát Mariborban jóváhagyták 2002. ápr. 23-én (lásd http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme-package/index.htm). Az EGSZB és az Európai Parlament továbbra is élénken követelik, hogy a Charta kapjon jogi érvényességet, valamint hogy kapjon külön helyet az Európai Konvent iparról szóló fejezetében.

(3) „A teljes foglalkoztatottság és a mindenki számára jobb minőségű munkahely stratégiája”, COM(2003) 006 végleges.

1.5 A KKV-k fogalmába beleértjük a sajátos jellegzetességekkel rendelkező és pontosan számszerűsíthető kritériumoknak megfelelő mikrovállalkozásokat is, amelyeket az Európai Bizottság a következőképpen határoz meg (*):

Vállalattípus	Munkavállalók száma	Árbevétel	vagy	Mérlegfőösszeg
Közepes	< 250	≤ 50 millió €		≤ 43 millió €
Kicsi	< 50	≤ 10 millió €		≤ 10 millió €
Mikro	< 10	≤ 2 millió €		≤ 2 millió €

1.6 Az SZGV-k négy kategóriába sorolhatók: szövetkezeti, önszegélyező egyesületi, egyesületi és alapítványi vállalkozások. Ezeknél a vállalkozásoknál a szociális célkitűzés jellemzően fontosabb a nyereség maximalizálásánál, ami gyakran jelent bekapcsolódást a területi és helyi fejlesztésekbe. Alapértékeik a következők: szolidaritás, szociális kohézió, szociális felelősségérzet, demokratikus vezetési stílus, részvétel, önállóság (**).

1.7 Az SZGV-k többségére ráillik a KKV-k uniós sztenderd meghatározása (**). Amelyek méretük folytán ebből kiesnek, azok is általában a KKV-kra jellemző tulajdonságokkal rendelkeznek: alacsony külsőtőke-bevonás, tőzsdei jegyzés hiánya, a tulajdonosok-részvényesek közvetlen jelenléte, szoros kapcsolat a helyi struktúrákkal.

1.8 Az európai intézmények a KKV-kkal kapcsolatos politika tekintetében felállítottak egy normatív keretet. 2005-ig a KKV-kat – mint olyanokat – egyetlen intézkedés fűzte össze: a Tanács 2000/819/ET határozata a 2001-2005-ös időszakra vonatkozó Többéves Vállalkozási és Vállalkozói Programról, amelynek középpontjában a KKV-k állnak. Ennek a programnak – amelyet a Kisvállalkozások Európai Chartája által kitűzött célok megvalósítására is igénybe vesznek – a célkitűzései a következők:

- a vállalkozások növekedésének és versenyképességének erősítése;
- a vállalkozói szellem előmozdítása;
- a vállalkozások adminisztratív és szabályozási környezetének egyszerűsítése;

(*) A 96/280/ET ajánlás helyébe lépő 2003/361/ET ajánlás (HL L 124, 2003.5.20., 36. o.) 2005. jan. 1-től lesz hatályos. A meghatározások mind a hatályos, mind az új ajánlásban ugyanazok. Csupán az évi forgalom vagy a mérlegfőösszeg alatt szereplő összegek változnak.

(**) B. Roelants (szerk.): A Közép- és Kelet-Európai Országok Szociális Gazdaságának Első Konferenciája előkészítő anyagai, 2002, 34. o. Közös nevezők kidolgozása az Európai Bizottság, a Régiók Bizottsága, a CEP-CMAF (Szövetkezetek, Önszegélyező vállalkozások, Egyesületek és Alapítványok Európai Konferenciája) és a FONDA (a szociális gazdaság fogalmának alapjait lerakó szervezetek) meghatározásai alapján.

(***) McIntyre et al: Small and medium enterprises in transitional economies, Houndmills: MacMillan, 10. o.

- a vállalkozások pénzügyi környezetének javítása;
- a vállalatok közösségi támogatásokhoz, programokhoz és hálózatokhoz való hozzájutásának megkönnyítése.

1.9 2003. január 1-jén az Európai Bizottság közleménye [COM (2003) 26 végleges] öt jelentésben mutatta be az EU politikáját a KKV-k irányában: két jelentés a Kisvállalkozások Európai Chartájának megvalósításáról szolt az uniós és a csatlakozó országokban; egy jelentés az EU KKK-ket támogató tevékenységéről; egy jelentés a KKV-k Szószólójától; végül a Zöld Könyv a vállalkozói szellemről. Az EU tevékenységéről szóló jelentés – más kihívások mellett – rávilágít az EU elkötelezettségére, amely nevezetesen a strukturális programokban, a már említett többéves programban és az FP6-ban nyilvánul meg. Végül pedig a Zöld Könyvből kirajzolódik a vállalkozói szellem és a vállalati versenyképesség támogatására hivatott közösségi akcióterv (2006-2010).

1.10 Az Európai Bizottság normatív keretet is szabott a szociális gazdaság vállalatai számára. Ezek közül a legjelentősebbek a szövetkezetek, amelyekről az „Európa szövetkezteiről” szóló 2004. február 23-i közlemény beszél. Ez a közlemény javasolja, hogy történjenek erőfeszítések a szövetkezetek szélesebb körű megismertetésének és jelentőségük megértésének előmozdítására, valamint a jogi keretek konvergenciájának elősegítésére az uniós országokban. (*) A közlemény – a „Szövetkezetek fejlesztéséért” című, 2002 júniusában nemzetközi szinten, nevezetesen a 25 EU-tagállam kormányának képviselői és a legtöbb nemzeti munkaadói és munkavállalói szervezet által elfogadott ILO-ajánlásban meghatározottak alapján – felsorolja az ilyen típusú vállalkozások alapvető szabályait. Ez az ajánlás a legfontosabb nemzetközi munkaügyi normákra is utal, kimondva, hogy azok teljes mértékben vonatkoznak a szövetkezetek munkavállalóira. Mellesleg az Európai Bizottság nemrégiben – 2003. október 3-án – bocsátott ki egy munkadokumentumot a önszegélyező egyesületi vállalkozásokról „Önszegélyező egyesületi vállalkozások a kibővült Európában” címmel, amelyben felsorolja az ilyen típusú SZGV-kre vonatkozó alapvető szabályokat (**).

2. Társadalmi-gazdasági keretek

2.1 Az Európai Bizottság felismerte, hogy Európa gazdasága a KKV-kon nyugszik: itt dolgozik az összes foglalkoztatottak 66 %-a és itt keletkezik az EU-ban – a mezőgazdaságon kívül – előállított teljes hozzáadott érték 60 %-a. Az olyan régiókban, ahol nagyon magas a KKV-k aránya – mint Emilia-Romagna, Baden-Württemberg és Jütland –, ott egyúttal a legmagasabb egy főre jutó GDP-t és a legmagasabb foglalkoztatottsági arányt tudják felmutatni (**).

(*) Nevezetesen az európai szövetkezetekről szóló rendelet alkalmazásának keretében. Lásd a Tanács 2003. júl. 22-i 1435/2003/ET rendeletét az európai szövetkezetek jogállásáról (SEC).

(**) Európai Bizottság: Munkadokumentum – A önszegélyező egyesületi vállalkozások a kibővült Európában, 2003. okt. 3., 5. o.

(***) Európai Bizottság (2004): Új partnerség a kohézió érdekében – Konvergencia, versenyképesség, együttműködés – Harmadik jelentés a gazdasági és szociális kohézióról, 5. és 8. o.

2.2 Az EGSZB a „Szociális gazdaságról és az egységes piacról” szóló véleményében⁽¹⁾ hangsúlyozta az SZGV-k társadalmi-gazdasági jelentőségét, és kiemelte meghatározó szerepüket a vállalkozások sokszínűsége és a gazdaság diverzifikációja szempontjából⁽²⁾. Maga az Európai Bizottság is elismerte mindezt az *Európa szövetezeteiről* c. közleményében és az „Önsegélyező egyesületi vállalkozások Európában” című munkadokumentumban, amelyekről az 1.10. pontban már említést tettünk. Az EU-ban a szociális gazdaság vállalatainak és szervezeteinek társadalmi-gazdasági súlya növekvőben van; mintegy 9 millió közvetlen – teljes munkaidős munkát végző – dolgozója a civil szektorban foglalkoztatottak 7,9 %-át jelenti⁽³⁾. Ezenkívül a civil társadalom jelentős része kötődik hozzájuk: az Európai Bizottság szerint a szervezetek 140 millió, az önsegélyező vállalkozások 120 millió tagot számlálnak. Vagyis a becslések szerint az EU polgárainak több mint 25 %-a dolgozik SZGV-k keretei között, ahol jól meghatározott társadalmi-gazdasági helyük van: termelők, fogyasztók, megtakarítók, lakáshasználók, biztosítottak, diákok, önkéntes munkások stb. tartoznak ide. Az SZGV-k minden szektorban megtalálhatók, de mindenekelőtt az olyan közérdekű szolgáltatásokban⁽⁴⁾, mint az egészségügy, a környezetvédelem, a szociális szolgáltatások és az oktatás⁽⁵⁾. Lényegi szerepük van a társadalmi tőke előállításában, a hátrányos helyzetben levők foglalkoztatásában, a szociális jólét megteremtésében, a helyi gazdaság újraélesztésében és a helyi irányítási modellek korszerűvé tételében. Egyesek közülük olyan társadalomértékelési módszereket is kidolgoztak, amelyekkel lemérhető tevékenységük társadalmi és környezetvédelmi hatása.

2.3 A KKV-k és SZGV-k jelentős szerepet vállalnak a folyamatban levő nagy mértékű ipari átalakulások nyomán felszabaduló munkaerő foglalkoztatásában: a hanyatló vagy létszámcsökkentésbe kezdő ágazatokból a hagyományos szektorokba (kézművesség, kisipar) és a feljövőben levő ágazatokba – vállalatoknak nyújtott szolgáltatások, új információs-kommunikációs, illetve csúcstechnológiák, építőipar, infrastruktúraépítés, lakossághoz közeli szolgáltatások (ide értve az egészségügyet is), turizmus – irányítják a munkaerőt.

2.4 Azonban a KKV-knak és az SZGV-knek sajátos kihívásokkal is szembe kell nézniük. A Kisvállalkozások Európai Chartája elismeri, hogy az utóbbiak érzékenyebben reagálnak a vállalkozói környezet változásaira. Az Európai Bizottság vállalkozási szellemről szóló Zöld Könyve leszögezi, hogy az SZGV-knek, abból adódóan, hogy „társadalmi-szociális céljaik elérése

érdekében a vállalkozás és a teljesítménykényszer elveit kell alkalmazniuk, sajátos kihívásokkal kell szembenézniük a finanszírozáshoz, a képzéshez és a tanácsadáshoz való hozzáférés területén”⁽⁶⁾.

2.5 A KKV-k és az SZGV-k többféle módon is – és jelentős mértékben – kivehetik részüket a társadalmi-gazdasági változásokból, s erre számos jó példa hozható fel: friss munkaerő bevonása a munkaerőpiacra; a mikro- és kisvállalkozások innovációs képességének támogatása; a létszámcsökkentésre vagy tevékenységük beszüntetésére kényszerülő üzemek dolgozóinak újrafoglalkoztatása; szociális jellegű önsegélyező vállalkozások tető alá hozása; új vállalkozások alapítása a fejlődő ágazatokban; szolgáltatások és bedolgozó vállalkozások fejlesztése; válságba jutott vállalkozások dolgozói kézbe adása; mikrovállalkozások alapításának és önálló tevékenységek beindításának támogatása; meglévő ágazatok minőségi átalakítása. Az SZGV-k ezenkívül bizonyos, csak rájuk jellemző módon is képesek hozzájárulni a változásokhoz: egyrészt – ezen a téren már bizonyítottak – értenek a vállalkozói képzéshez, másrészt a bennük megtestesülő olyan értékek révén, mint a szociális felelősségzertől átharott vállalkozói magatartás, a demokrácia és a polgárok részvétele, a dolgozók – akár pénzügyi – hozzájárulása a vállalkozáshoz, a társadalomba való beágyazottság, a helyi és a fenntartható fejlődésben való érdekeltységük.

2.6 Az Unióban a hagyományos KKV-k és az SZGV-k között erős kölcsönhatások működnek, s a lehetőségek ezen a téren még messze nem merültek ki. Ezek a kölcsönhatások a következő három módon lépnek működésbe:

a) A KKV-k nagymértékben támaszkodnak a „külső” SZGV-k nyújtotta szolgáltatásokra. A szervezeti bankok például gyakran nyújtanak támogatást hagyományos KKV-k beindításához és fejlesztéséhez.

b) A KKV-k egymás közötti kapcsolattartása SZGV-k révén valósul meg: vállalkozási rendszerek (hálózatok, csoportosulások, közös támogató struktúrák) létrehozása vagy a mértékarányos gazdálkodás megvalósítása (KKV-k vásárlói vagy értékesítő szövetezetbe tömörülése), bankkölcsön esetében a kölcsönös kezességhez szükséges struktúrák kialakítása stb. Ezek a struktúrák nagyban hozzájárulnak a versenyképesség növeléséhez.

c) Az SZGV-k ötletadó modellként is szolgálhatnak a KKV-k fejlesztéséhez (alapok, közérdekű szolgáltatások nyújtása, a tisztességes kereskedelem hálózatai stb.).

⁽¹⁾ EGSZB-vélemény, CES 242/2000, HL C117, 2000.4.26.

⁽²⁾ Az OECD egyik friss tanulmányában az olvasható, hogy „a szociális gazdaság szélesebb értelmű fogalom, mint a non-profit szektor, ugyanis kevésbé van alávetve a nem kereskedelmi jellegű kényszereknek, amelyek alapján a termelt többletet a szervezetek törvényesen nem oszthatják fel a tulajdonosok között” (OECD 2003, *The non-profit sector in a changing economy*, Paris, 299. o.).

⁽³⁾ Ezek a munkahelyek nem foglalják magukba az olyan közvetett alkalmazásokat, mint az önálló mezőgazdasági dolgozóké vagy a szervezeti tagsággal rendelkező KKV-ké. CIRIEC 2000: „The enterprises and organisations of the third system: strategic challenge for employment”, Université de Liège.

⁽⁴⁾ Tang et al., 2002, 44. o.

⁽⁵⁾ Lásd a CEP-CMAF (Szövetkezetek, önsegélyező vállalkozások, Egyesületek és Alapítványok Európai Konferenciája) Chartáját.

⁽⁶⁾ Európai Bizottság: Zöld könyv – A vállalkozói szellem Európában, COM(2003) 27 végleges, C/ii pont.

3. A politika számára példaként említhető jó gyakorlatok, amelyek esetében további kutatások szükségesek

3.1 Általános megfontolások

3.1.1 Az Európai Bizottság a többéves program keretében megvalósított BEST projektre vonatkozó több dokumentumában is közreadta a „jó gyakorlat” példáit, „azaz olyan gyakorlatokat, amelyek jól illusztrálják a vállalatok támogatásának (jelenlegi) megközelítési módját, amelynek fejlődése megérdemli a terepen dolgozók figyelmét és érdeklődését”⁽¹⁾. Nem feltétlenül a legjobb gyakorlatokról („best practice”) van szó, de céljuk nem is más, mint a változtatásra és olyan jobb gyakorlat („better practice”) bevezetésére való ösztönzés, amelynek révén megfelelő következtetések és irányvonalak alakíthatók ki az EU politikái számára.

3.1.2 Az EGSZB tudatában van annak, hogy a KKV-k tekintetében az utóbbi évek során már jelentős modellezési munka folyt a jó gyakorlatok témájában (lásd a fentebb említett BEST projektet). A jó gyakorlatok itt következő típusai kizárólag a KKV-k és az SZGV-k létező vagy lehetséges kölcsönhatásaira vonatkoznak. A mellékelt dokumentációban olyan konkrét példák is szerepelnek, amelyek jól mutatják e modelleknek mind alkalmazkodási képességét, mind fejlődési képességüket az egységes piac és a globalizáció gazdasági dinamizmusával szemben.

3.1.3 A típus szerinti extrapolálás azért hasznos, mert induktív úton eljuthatunk tőle az olyan politikákra tett javaslatokhoz, amelyek – a lisszaboni stratégia perspektívájában – erősíthetik a KKV-k és az SZGV-k dinamizmusát. Az SZGV-k által kialakított olyan jó gyakorlatokról van szó, amelyeket bizvást felhasználhatnának a KKV-k is, illetve olyan kölcsönhatásokról a KKV-k és az SZGV-k között, amelyek során a KKV-k közvetlenül támaszkodnak – de még ennél is jobban támaszkodhatnának – az SZGV-kre.

3.1.4 Munkahipótezésünk – amelyet már részben igazoltunk is – az, hogy a fenti módok mindegyike lényeges mértékű „használdozati költséget”⁽²⁾, sőt, a költségvetés számára már középtávon tiszta nyereséget jelent.

3.2 A jó gyakorlatok tipológiája

3.2.1 Munkahelyteremtés és -megtartás vállalatalapítással és vállalat-átalakítással. A különböző uniós országok SZGV-inek

tapasztalata azt mutatja, hogy a munkahelyüket elvesztő dolgozóknak juttatott vállaltámogatási vagy vállalatalapítási támogatás – megfelelő segítséggel – nemcsak hogy megmentheti a munkahelyeket és a szóban forgó tevékenységeket, illetve újabbakat teremthet a helyükbe, hanem az állam és/vagy más finanszírozók viszonylag rövid idő alatt vissza is kapják a teljes támogatási összeget, vagy még többet is⁽³⁾.

3.2.2 Vállalati rendszerek és tömörülések („clusters”) a fejlesztés, az innováció és a versenyképesség érdekében. Az SZGV-k olyan regionális klasztereket hoztak létre, amelyek a későbbiekben horizontális vagy paritások alapon rendszerekbe vagy csoportokba szerveződtek: példa erre Észak-Olaszország vagy a spanyol Baszkföld, ahol ezek a – többségükben kis- és közepes – vállalatok az érintett régió elsőrendű gazdasági szereplőivé, valamint csúcstechnikai és csúcsmenedzseri innovációs központokká váltak.

3.2.3 Az erőforrások összpontosítása a méretarányos gazdálkodás megteremtése érdekében. Több európai országban bizonyos szektorokban a hagyományos KKV-k (Olaszországban a kiskereskedők, Franciaországban a fodrászok és a mészárosok, Németországban a pékek) nagy része – ide értve a mikrovállalkozásokat és az önállóan működőket – csoportosulásokat hozott létre közös beszerzések, illetve áruik vagy szolgáltatásaik közös, általában szövetségi formában történő értékesítése végett. Az egyes KKV-k teljes mértékben megtartják önállóságukat, miközben versenyképességük nő, piacaik megmaradnak, illetve kibővülnek, nem szorulnak alvállalkozókra és közvetítőkre, tehát méretarányos megtakarításokra tesznek szert. A közösség számára ez a rendszer a munkahelyek megtartásának és a helyi fejlődésnek a biztosítéka⁽⁴⁾.

3.2.4 Hozzájárás a finanszírozáshoz és a kockázatok csökkentése. A kölcsönös kezesség rendszerének köszönhetően azok a KKV-k – ide értve a mikrovállalkozásokat és az önállóan működőket –, amelyek nem tudnak megfelelő garanciákat felmutatni, mégiscsak hitelhez juthatnak. A kölcsönös kezességvállalásra létrehozott cégnek (amely gyakran önszervező szervezet formájában működik) az a feladata, hogy kezességet vállaljon a hitelnyújtó kizárólagos hasznáért. A törlesztés elmaradása esetén a társult KKV-k befizetéseiből fenntartott garanciaalap révén ez a cég állja az összes pénzügyi terheket. Az SZGV-k által létrehozott alapokból támogatást kaphatnak kezdő, illetve átalakulás vagy fejlesztés előtt álló vállalatok is: a megbízhatóságnak ezzel az elemével élve nyomást tudnak gyakorolni a hitelnyújtó bankokra⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Vállalkozási Főigazgatóság (2002): Helping business grow – a „good practice guide” for business support organisations, 11. o.

⁽²⁾ A feláldozott haszon (használdozati költség, opportunity cost) „olyan jövedelem vagy egy döntés megvalósításából eredő feladott haszon, amikor a források korlátozottak, vagy amikor egymást kölcsönösen kizáró projektekről van szó. Például ha gyárat építünk egy telekre, akkor a feláldozott haszon az az előre elhatározott haszon, amely abból adódik, hogy a telekre nem irodaházat építünk. Ugyanígy, ha nem gyárat, hanem irodaházat építünk, akkor a jövedelem az irodaház jelentette feláldozott haszon. A feláldozott haszon fontos tényezője a döntéshozatalnak, bár olyan költség, amely nem jelenik meg a szóban forgó szervezet számadásában” (Oxford Dictionary of Finance and Banking; Oxford: Oxford University Press, 1997, 252. o.).

⁽³⁾ Lásd még az „egységes kifizetés” (pago único) spanyolországi rendszerét. Ez azt jelenti, hogy azok a dolgozók, akik úgy döntenek, hogy szervezetet vagy dolgozói vállalkozást („sociedad laboral”) alapítanak, illetve ezekben a vállalkozásokban munkavégző tagként részt vállalnak, egy összegben felvehetik kétféle munkanélküli segélyüket – feltéve, ha már legalább 12 hónapja állnak a vállalkozás alkalmazásában.

⁽⁴⁾ Lásd elsősorban a Francia Szövetkezetek és Iparosegyletek Szövetségének honlapját: <http://www.ffca.coop>, valamint az Associazione Nazionale Cooperative fra Dettaglianti honlapját: <http://www.ancd.it/>.

⁽⁵⁾ Nevezetesen ilyen a franciaországi termelési szövetkezetek SOCODEN alapja, lásd: <http://www.scop-entreprises.com/outils.htm>.

3.2.5 A közösségnek nyújtott szolgáltatások. Az SZGV-k fontos tényezővé váltak a szociális, egészségügyi, oktatási és kulturális szolgáltatások terén, különösen a privatizációk során, amikor képesek voltak a vállalkozói szellemet az e szolgáltatások alapját képező közérdek szemmel tartásával egyidejűleg érvényesíteni. Ily módon bebizonyosodott, hogy ezek a vállalkozások gyakran – alacsonyabb áron – jobb minőségű szolgáltatásokat képesek nyújtani, mint az állam. Bizonyos esetekben ezek a szolgáltatások a helyi köz- és magánszféra – helyi hatóságok és SZGV-k – közötti partneri megállapodások (helyi PPP-k) alapján valósulnak meg. Olyan közhasznú szolgáltatásokról van szó, mint a munkaközvetítő irodák, gondozási központok, házigondozói rendszer stb.

3.2.6. Termelési és értékesítési láncok minőségi és etikai alapon. Egyes SZGV-k olyan termékek értékesítésére szakosodtak, amelyek esetében állandó jelleggel képesek a minőség biztosítására, s az előállítás során mindvégig képesek az etikai szabályok betartására (kizsákmányolás-mentesség, munkavégzési normák betartása, igazságos bérezés stb).

4. Ajánlások egy olyan kutatási programhoz, amelynek célja hosszú távú politikák kidolgozása lenne a KKV-k és SZGV-k fejlesztése érdekében, azok működési kölcsönösségére alapozva

4.1 Általános megfontolások

4.1.1 A KKV-k és SZGV-k együttes jelentősége kulcsfontosságú az európai gazdaság számára és a lisszaboni stratégia megvalósítása szempontjából. Pozitív együttműködésük – az SZGV-k modellje és struktúrája alapján – kiaknázható lehetőségei ösztönzően hatnak afelé, hogy uniós szinten újabb egyesített erőfeszítéseket tegyünk támogatásukra és elterjesztésükre.

4.1.2 Az EGSZB számításba veszi a már létező – elsősorban a KKV-kat támogató – programokat, de felhívja a figyelmet arra is, hogy az SZGV-k, valamint a KKV-SZGV-együttműködést elősegítő kezdeményezések számára nincsenek megfelelően működő struktúrák.

4.1.3 Ezenkívül felhívja a figyelmet a megbízható, alapos, transzeurópai és multidiszciplináris szempontokat is tartalmazó elemzések hiányára, amelyek kimutatnák és kiszámíthatóvá tennék a KKV-k és SZGV-k kölcsönhatáson alapuló erősítésének „jó gyakorlatából” származó használdozati költséget.

4.1.4 Ez a hiány komoly akadálya olyan politikák kidolgozásának, amelyek elősegítenék a KKV-k és SZGV-k kölcsönhatáson alapuló fejlesztését. Ahhoz, hogy ilyen politikák napvilágot lássanak, feltétlenül szükséges van a folyamatos nyomon követésre és a költség/haszon-elemzésekre.

4.2 Különös ajánlások

4.2.1 Indítvány a Szociális Gazdaság Vállalatainak Európai Megfigyelő Központja felállítására és többéves kutatás beindítására a SZGV-SZGV-, illetve KKV-SZGV-együttműködés területén

4.2.1.1 Az EGSZB indítványozza, hogy létesüljön európai központ a szociális gazdaság vállalatainak figyelésére, ahol nem csak a SZGV-kre, valamint a létező és lehetséges KKV-SZGV-együttműködésekre vonatkozó kutatások folynának, hanem arra vonatkozóak is, hogy az együttműködés mennyiben lehet alapvető a KKV-k és SZGV-k gazdasági fejlődése szempontjából. A központ ezenkívül elősegítené a vállalatok szociális felelősségének előtérbe állítását és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet.

4.2.1.2 A központot az Európai Bizottság és a 25 uniós tagállam kormányai tartanák fenn. Munkájában részt vennének az SZGV-ket tömörítő szervezetek, valamint az SZGV-kkel foglalkozó egyetemi kutatóközpontok. Szorosan együttműködne a KKV-figyelő Központtal is.

4.2.1.3 Az EGSZB azt is javasolja, hogy a központ indítson hároméves európai szintű multidiszciplináris kutatást a KKV-kat közvetlenül támogató SZGV-módszerek és „jó gyakorlatok”, illetve a KKV-k fejlődését elősegítő modellek felderítésére, elsősorban a 3. részben említett területeken.

4.2.1.4 A kutatásnak feladata lenne fényt deríteni a használdozati költség mértékére, különösen az alábbi számítások alapján:

- közvetlen mikroökonómiai költség/haszon;
- a gazdasági lánc mentén jelentkező elsődleges (upstream) és másodlagos (downstream) költség/haszon;
- a nem anyagi javak értéke;
- társadalmi költség/haszon (szociális audit révén);
- multiplikátor-hatások;
- költségkülönbség a szóban forgó modell hiánya esetén (például a „nem-szövetkezeti jellegből adódó költség” az állam és a közösség számára azt a járulékos költséget jelenti, amelyet a szövetkezetek hirtelen eltűnése okozna).

4.2.1.5 Az SZGV-k Európai Megfigyelő Központja által végzett kutatások eredményeit – jelentős kommunikációs erőfeszítés árán – meg kell ismertetni az európai intézményekkel, a tagállamok kormányaival és általában a lakossággal is.

4.2.1.6 Az EGSZB vállalja az SZGV-k Európai Megfigyelő Központja által végzett kutatások felügyeletét, és a három év elteltével értékelni fogja azok eredményeit, különös tekintettel az eredmények esetleges következményeire az Európai Bizottság KKV-kra és SZGV-kre vonatkozó politikáinak alakulása szempontjából.

– a KKV-k és SZGV-k finanszírozási lehetőségeinek bővítését akkor, amikor a bankkölcsönökre vonatkozó bázeli kritériumok a kockázatos vagy alultőkésített vállalkozások számára egyre merevebbé válnak;

– a KKV-k és SZGV-k alkotta partnerkapcsolatok, hálózatok és klaszterek támogatását;

– a KKV-k és SZGV-k helyzetére vonatkozó empirikus adatok frissítését és állandó összevetését;

4.2.2 A KKV-k és SZGV-k teljes jogú részvétele az európai vállalatátogatási programokban

– a világgpiacokra való kijutás akadályainak enyhítését a KKV-k és SZGV-k számára, nevezetesen azoknak az adminisztrációs és jogi terheknek a csökkentését, amelyekkel meg kell küzdeniük;

4.2.2.1 Az EGSZB kéri az Európai Bizottságot, hogy a 2006-2010-re vonatkozó új többéves vállalkozástámogatási programban az SZGV-k számára biztosítsa az egyenlő részvétel lehetőségét, valamint támogassa a KKV-k és SZGV-k együttműködésére irányuló kezdeményezéseket, különös tekintettel az SZGV-k felhasználására a KKV-k közötti együttműködésben.

– a vállalati válságok és csődök megelőzését és a vállalatok megmentését;

– az oktatás és az emberi erőforrások fejlesztésének támogatását;

4.2.2.2 Az EGSZB kéri azt is, hogy a kutatáshoz, az innovációhoz és a világgpiacokhoz való hozzáférést elősegítő uniós programokban a KKV-k és SZGV-k részvételi arányának növelése kerüljön a kiemelt európai prioritások közé.

– az információs és kommunikációs technológiák támogatását⁽¹⁾.

4.2.2.3 Az EGSZB úgy véli, hogy a KKV-ket támogató projektek részesedése a strukturális alapokból fenntartandó, az SZGV-ket és az SZGV-KKV-kölcsönhatást támogató projektek aránya pedig növelendő, különösen, ha a projektek elősegítik új munkahelyek teremtését és a vidéki területek fejlődését. A strukturális alapokhoz való hozzáférést nem szabad korlátozni a vállalkozások tevékenységi körétől függően.

4.2.4 A társadalmi párbeszéd javítása tagállami szint alatti, tagállami és közösségi szinten

4.2.4.1 Az Unió több országában – nevezetesen egyes új tagállamokban – a KKV-k nem kapnak kellő képviselést az országos szintű társadalmi párbeszédben. Az EGSZB véleménye szerint ezen a helyzeten javítani kell, már csak az ilyen típusú vállalkozások támogatására és szabályozására irányuló politika nagyobb hatékonysága miatt is, illetve azért, hogy a nagyvállalatok és a KKV-k véleménye is egyenlő súllyal essen a latba.

4.2.3 Az OECD KKV-król szóló isztambuli miniszteri konferenciája eredményeinek alkalmazása és kiterjesztésük az SZGV-kre

4.2.4.2 A legtöbb uniós országban – és közösségi szinten sem – az SZGV-k semmilyen módon nem jelennek meg a társadalmi párbeszéd résztvevői között. Az EGSZB javasolja, hogy az SZGV-ket képviselő szervezetek mind közösségi, mind tagállami szinten az eddigieknél jobban szerveződjenek és erősödjenek meg, s kapcsolódjanak be – közösségi és országos szinten egyaránt – a társadalmi párbeszédbe. E szervezetek véleményét a vállalatokra vonatkozó szabályok kidolgozásakor is az eddiginél jobban figyelembe kell venni⁽²⁾.

4.2.3.1 Az EGSZB azt is javasolja az Európai Bizottságnak, hogy tekintse át az OECD KKV-król szóló isztambuli miniszteri konferenciája politikai következtetéseit és alkalmazza azokat az SZGV-kre is. Ezzel a KKV-k és SZGV-k szükségleteinek és jellemzőinek megfelelőbb megközelítését kéri, nevezetesen a következőket:

⁽¹⁾ Lásd: Cordis Focus, 247, 2004. jún. 14., 14. o.

⁽²⁾ Jogi és számviteli normák stb.

4.2.5 Hogyan lehet elősegíteni a munkavállalók részvételét a vállalati határozathozatalban és részesedését a vállalati tőkében ?

4.2.5.1 Az SZGV-k speciális hozzájárásra tettek szert az illetően, hogy hogyan lehet fejleszteni a munkavállalók részvételét saját vállalatuk döntéshozatali rendszerében és részesedését tőkéjében. Első helyen említendő, hogy bizonyos szövetkezetek kidolgozták a „*társult szövetkezeti munka*”⁽¹⁾ fogalmát, amikor is a szövetkezet összes tagja vagy a tagok nagyobb része a szövetkezet dolgozója is és *vice versa*, és döntéshozatalkor mind-egyikük élhet szavazati jogával, függetlenül a vállalkozásba bevitt – egyébként névre szóló és nem átruházható – részesedésének összegétől. Ez a fajta társulás az egyik legfontosabb oka annak, hogy a „jó gyakorlat” jelen véleményben idézett példái olyan sikeresnek bizonyultak (lásd nevezetesen a függelékben közölt 1.1., 2.1., 5.1 és 6.1. sz. példát). A dolgozókat közvetlenül érdekeltté teszi vállalatuk jövőjének alakulásában és lehetővé teszi számukra, hogy teljes jogon részt vegyenek a vállalati stratégia kialakításában. Azzal párhuzamosan, hogy a lisszaboni célkitűzések között minduntalan emlegetett „tudásalapú gazdaság” keretében egyre inkább elismerik, hogy a vállalkozás alapvető értéke az „emberi tőke”, fokozatosan felfedezik az effajta társulás korszerű és újító jellegét.

4.2.5.2 Az EGSZB javasolja az Európai Bizottságnak, hogy a fentebb említett Megfigyelő Központon belül és az általa szerve-

zett tematikus szemináriumokon ezt a speciális társulási formát a következő szempontokból vizsgálják:

- használdozati költség, abból a célból, hogy meghatározható legyen, hogy ez a forma milyen mértékben és milyen módosításokkal használható és alkalmazható a hagyományos KKV-k esetében;
- jogi és szabályozási keretek.

5. Következtetések

5.1 A KKV-k a gazdaság és a foglalkoztatottság kulcsnézői Európában, s ezért a lisszaboni célkitűzések megvalósításában is első helyen érintettek. Az SZGV-k növekvő szerepet játszanak a társadalmi kohézióban és a helyi fejlődésben. A KKV-k és SZGV-k együttműködésében rejlő lehetőségeket – nevezetesen az SZGV-k széles körű, mindkét típusú vállalkozás érdekét szolgáló felhasználását a KKV-k által – mindeddig szinte egyáltalán nem vették figyelembe.

5.2 Ezért az EGSZB javasolja az Európai Bizottságnak, hogy vizsgálja meg újból a KKV-k és SZGV-k létező és lehetséges kölcsönhatásait, és járuljon hozzá annak bizonyításához, hogy ezek a kölcsönhatások kedvező hatással vannak mindkét vállalkozástípus fejlődésére a gazdasági dinamizmusnak köszönhető mélyreható változások közepette, s különösen a regionális fejlesztést, a társadalmi kohéziót és az innovációt célzó politikák szempontjából.

Brüsszel, 2004. október 27.

Az Európai Gazdasági
és Szociális Bizottság Elnöke
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Angolul „*cooperative worker ownership*”. Ennek a speciális munkaszervezeti formának az alapelveit a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (CICOPA) keretében működő Ipari, Kézműipari és Szolgáltató Szövetkezetek Nemzetközi Szervezetének „*World Declaration of Cooperative Worker Ownership*” (2004. február) című iratában – a világszerte megtalálható tagokkal történt másfél éves egyeztetés után – fektették le. A társult munkán alapuló szövetkezetek (angolul „*worker cooperatives*”) speciális szabályai kiegészítik a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének „A szövetkezeti azonosságról” tett Nyilatkozatában („*Statement on the Cooperative Identity*”) és a Nemzetközi Munkaiügyi Szervezet 2002/193. sz. Ajánlásában („*Recommendation sur la Promotion des Coopératives*”) foglalt általános szövetkezeti elveket.